

تەفسیری سورهتی (العصر) و پەندو ئامۆژگاری وەرگرتن لێی

وەرگیڕانی / م. عبدالغفور عبداللە

(كـان خُلِقَ القـرآن) (١) .

واتە: ڕەوشتی ڕیتیی بوولە قورئان، ئەمەش لە بەر ئەوەی قورئانی کەردبوو بە مەنەج و ڕیپازی ژبانی لە خۆیندەووەو بێرلیکرنەووەو جی بە جی کردنیدا .

بۆیە هەر لە بەر گرنگی ئەم بابەتە، ئەم گۆشە یەمان تەرخان کرد بۆ تەفسیری سورهتی (العصر) بە م ناو نیشانە:

(سورهتی العصر و پەندو ئامۆژگاری وەرگرتن لێی)، وە هۆکاری هەلبژاردنی ئەم سورهتەش ئەوەیە کە: ڕیپازیکی تەواوی ژبانی موسلمانانە بە تەک و کۆمەلگاوە، وە هەر کەسی لەم سورهتە وورد بێتەو، ئەوا پیک هێنەرە بەرزو نمونەیی یەکانی کۆمەلگای کامڵ و سەرکەوتوی تێدا دەدۆزیتەو .

خوای گەرە سەرەتای سورهتە کە بە ﴿وَالْعَصْرِ﴾ دەست پێدەکات، کە ئەویش هەموو ڕۆژگار دەگریتەو کە خوای گەرە سویندی پی خواردوو، وە لێرەو گرنگی کاتمان بۆ دەردە کەوێت، چونکە خوای پاک و بی هاوتا گەرەو سویند ناخوات تەنھا بە شتی گەرە نە بێت .

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه ومن والاه، وبعد: سەرەتا: بە ڕاستی خوای پەروەردگار قورئانی دابەزاندوو بە سوود و پەندو ئامۆژگاری وەرگرتن لێی، وە ک دەفەر مویت:

﴿فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ﴾ [الحشر: ٢].

واتە: پەندو ئامۆژگاری وەرگیرن ئەو خاوەن بیرو هۆشەکان، وە فەرمانی کردووە بە لێ وردبوونەووەو بێرکردنەووە لە مانا و اتا کانی، وە ک دەفەر مویت:

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾ [محمد: ٢٤].

واتە: ئەو بۆچی لە قورئان ورد نابنەووە؟ یان دلەکان قوفلیان لێ دراووە؟! .

و هەر کاتیک قورئان بە لێوردبوونەووەو بێرلیکرنەووەو خۆیندرا، کاریگەری و شوینەواریکی گەرەو دەبێت لە سەر دەرون و هەلس و کەوت و ڕەوشتی ئادەمیزاد، وە کاتیک پرسیار لە عائیشە کرا (خوای لێ ڕازای بێت) دەربارەو ڕەوشتی پیغەمبەر ﷺ، فەر موی:

(١) (صحيح الجامع الصغير: ٢ / ٤٨١١).

(جنس)، وه (انسان) كه وتوتته ناو
خه سارهت و زیانه وه و له هه موو لایه كه وه
چوار دهوری داوه .

وه (الخسر و الخسران) واته: (كه م بوون
و نه مانی سه رمایه)، شیخ (عبدالرحمن بن
ناصر السعدی) له ته فسیری ئەم ئایه ته دا
ده فه رمویت: (خه سارهت مه ندبوون چه ند
به شیکی هه یه: جاری واهیه خه سارهت
مه ندبوونیکی ته واوه تی یه، وهك ئەو
كه سهی كه خه سارهت مه ندی دونیاو
دواپۆژه، كه نیعمه تی به هه شت له ده ست
ده داو شایانی دۆزه خه، وه زۆر جار
له چه ند پرویه كه وه خه سارهت مه ند بووه؛
بۆیه خه سارهت مه ندبوون گشتی یه بۆ
هه موو مروقیك ته نها ئەوانه نه بن كه
خاوه نی چوار سیفاتن) كه دواتر باسیان
ده كه ین .

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾
واته: ته نها ئەوانه نه بن كه ئیمانیان
هیناوه و کرده وهی چاك ئە نجام ده دن،
ئەوانه ی كه له بازرگانی یه کی به نرخ دان،
كه دونیای كه م ویی نرخیان فرۆشته وه
به هه شتی نه پراوه و بی کۆتایی یان کپیوه .

وه له و ئایه ته پیرۆزه دا چه ند هۆکارو
سیفه تیك هاتوون بۆ پزگاربوون له
خه سارهت مه ندبوون، له وانه:

۱- بپروا بوون به و شتانه ی كه خوای
گه وره فه رمانی پی کردوون، وه ئیمان
ویاوه پش ته واو نابیت به بی عیلم و
زانیاوی بوون .

وه وتراوه: خوای گه وره سویندی
به نوپژی عه صر خوار دووه له بهر
گه وره یی یه كه ی، وهك له فه رموده ی
پیغه مبه ردا هاتووه ﴿اللَّهُ﴾ كه فه رمویه تی:
(من فاتته فكأنما وُتِرَ أهله وماله)^(۲) .
واته: هه ر كه سی نوپژی عه صر له ده ست
بدات، وهك ئەوه وایه كه مال و سامانی
له ده ست دابیت، وه تاییه ت كراوه به و
گه وره یی یه له بهر ئەوه ی ئە نجام دانی ئەم
عیباده ته (نوپژی عه صر) گرانتیه، له بهر
سه رگه رمی خه لكی به بازرگانی وكاسبی
کردنیان له كۆتایی یه كانی ئەو پۆژه داو
خه ريك بوون به ده ستخستنی
بژیوی یانه وه)^(۳) .

ابن الجریر الطبری ده فه رموی: پیکان

(صواب) ئەوه یه كه بوتریت:

(په روه ردگارمان سویندی به (العصر)
خوار دووه، وه (عصر) یش ناوی پۆژگاره،
كه شه وو پۆژو كاته كانی تر ده گریته وه،
واته: هه ر شتیك ئەو ناوه بیگریته وه،
ده چیته ناو ئەوه ی كه خوای گه وره
سویندی پی خوار دووه)^(۴) .

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ [العصر: ۲] .

واته: به راستی مروق له خه سارهت مه ندی
دایه، ووشه ی (انسان) ئەگه رچی تاكه
(مفرد) ه به لام ئەو (ال) ه کردوویه تی به

(۲) (البخاري: ۵۵۲).

(۳) (روح المعاني: ۲۲۷/۳-۲۲۸).

(۴) (جامع البيان: ۲۸۹/۱۵-۲۹۰).

۲- کرده وهی چاک: ئەمەش هەموو کرده وهیه کی چاک دەگریتەوه، جا په یوه ندی به حەقی په روه ردگار وه هەبیت یان به نده کانی خوی په روه ردگار، واجب بن یان سوننه ت .

۳- ئاموژگاری یه کتری کردن له سه رحه ق و راستی، که ئەوهش ئیمان و کرده وهی چاکه؛ یان هەندیکیان ئاموژگاری هەندیکیان بکن به وانه .

۴- ئاموژگاری یه کتری کردن به ئارام گرتن له سه ر گوی رایه لی کردنی خوی په روه ردگارو دوورکه وتنه وه له سه ر پیچی کردن و لادان له سنوره کانی .

به دوو خالی یه که م و دووه م (عبد) خوی دامه زراو ده کات، وه به خالی سییه م و چواره م کۆمه لگا دامه زراو و ته واو ده کات، وه به ته واو کردنی هەر چوار خاله که به نده سه لامه ت ده بیت له خه ساره ت مه ندبوون، وه سودو قازانجیکی گه وره ی ده ست ده که وئی .

وه (مجاهد) ده فه رمویت:

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ (واته: به ته نها ئەوانه ی که خوی گه وره به راست و ته نها داده نیین له به ته نها په رستن و گوی رایه لی کردنیدا، وه کرده وهی چاک ئەهه نجام ده دن و فه رمانه کانی جی به جی ده کەن و خویان ده پاریزن و دور ده که ونه وه له سه رپیچی په کانی، وه ئەوانه ی ئیمانیا ن هیناوه جیاکراونه وه، چونکه وشه ی

(الإنسان) به مانای (کۆیه) نه ک (تاک) (۵) .

﴿وَتَوَاصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَاصُوا بِالصَّبْرِ﴾ .

واته: وه ئاموژگاری یه کتری ده کەن له سه ر حەق و ئارام گری، له (قه تاده) وه ئەویش له (حه سه ن) هوه: ﴿وَتَوَاصُوا بِالْحَقِّ﴾ . واته: قورئانی پیروژ، ﴿وَتَوَاصُوا بِالصَّبْرِ﴾ .

واته گوی رایه لی خوی گه وره (۶) .

وه ئاموژگاری به حەق و راستی (وَتَوَاصُوا بِالْحَقِّ) به تاییه ت هینراوه، له گه ل ئەوه شدا به شیکه له کرده وه چاکه کان، وه چه نده ها ئایه ت له قورئاندا هاتوو که ئاموژگاری له سه ر حەق و چاکه هەموو شه ریه عه ت ده گریتەوه، خوی گه وره ئاموژگاری هەموو پیغه مبه رانی کردوو له نوح و ئیبراهیم و ئەوانه ی دوا ی ئەوانیش هاتوون (عليهم الصلاة والسلام)، وه ک ده فه رمویت:

﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ﴾ [الشورى: ۱۳] .

واته: ئایین و به رنامه ی ژیا نی بو داناون، ئەوه ی که فه رمانی پیکردوو به نوح هەر به و شیوه یه قورئانیشی بو تو ناردوه ئەی محمد ﷺ، وه به ئیبراهیم و موسا و عیسا شمان (عليهم الصلاة والسلام) راگه یاندوو که ریبازی ئایین و یه کخوا

(۵) (ابن جریر الطبری: ۲۹۰/۱۵).

(۶) (جامع البيان: ۲۹۰/۱۵).

وه بهلگهش لهسه رئه مه ئهم
سوره ته به كه خواى گه وره دهفه رموييت:
﴿وَالْعَصْرُ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ
وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر: ۱-۳].

وه ئيمامى شافيعى (ره حمه تى خواى لى
بيت) دهفه رموييت: (نه گه ر خواى گه وره
هيچ شتيكى دانه به زاندايه جگه له م
سوره ته، نه وا به سيان بوو)^(۷).

۲- (خواى گه وره سويند به (العصر)،
ده خوات كه نه ويش پوژگار، له بهر نه و
هموو په ندو بهلگه زورانى كه تيديايه له
پويشتن و هاتنى شه وو پوژو پوناكى و
تاريكى و هتد، چونكه نه مانه
بهلگه يه كى پوون و ئاشكران له سه ر
ته نهايى و ده سه لاتي دروستكاريان
كه خواى گه وره يه)^(۸).

۳- (كاتيك مروّف پير ده بيت و بى هيّز
ده بيت، پاداشتى نه و كرده وه چاكانه ي
بو ده نوسريّت كه له گه نجيدا نه نجامى
داون)^(۹)؛ پالپشتى نه م قسه يه ش، نه م
فه رموده يه كه نه بو موساى نه شعهرى
ﷺ گيړاويه تى يه وه و ده فه رموييت:

سمعت رسول الله ﷺ غير مرة ولا مرتين
يقول: (إذا كان العبد يعمل عملاً صالحاً

په رستى به رنه دهن و لى لانه دهن)، وه
نه و ئاموژگارى يانه كارو كرده وه ي هموو
پيغه مبه ران بووه بو ئومه ته كانيان .

وه دواى نه ويش ده فه رموييت: ﴿وَتَوَّصُوا
بِالصَّبْرِ﴾؛ نه ويش بو جيگير بوون له سه ر
نه م ريگا راسته، چونكه ئارام گرتن
پويسته له سه ر نه نجامداني كرده وه ي
چاك، هر وه ك چوّن پويسته بو
وازه ينان له سه ر كاري نادروست و خراپ .

وه هينانى ئاموژگارى له سه ر ئارام گرتن
وه ك هاوشان بو ئاموژگارى له سه ر حق و
راستى، بهلگه يه له سه ر گه وره يى ريزو
پله ي ئارام گرتن و زورى پاداشتى ئارام
گران له سه ر ئارام گرتيان به بى نه ندازه و
حساب، وه ك خواى گه وره ده فه رموييت:
﴿إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ
حِسَابٍ﴾ [الزمر: ۱۰]

گرنگرتين په ندو ئاموژگار په گاندى
نه م سوره نه:

۱- پويسته له سه رمان كه چوار بنه ما
فيرين:

يه كه م: بوونى زانست و زانيارى، كه
نه ويش ناسينى خواو پيغه مبه ر ﷺ و
دينى ئيسلامه به بهلگه وه .

دووه م: نه نجام دان و كار پيكر دنى .

سيه م: بانگه وازى بو كرتنى .

چواره م: ئارام گرتن له سه ر ئازارو

نار په حه تى يه كانى .

(۷) (الأصول الثلاثة، لشيخ الإسلام: محمد بن

عبد الوهاب: ص ۳).

(۸) (فتح القدیر: ۵ / ۵۷۹).

(۹) (تفسیر القرطبي: ۲۰ / ۱۷۹).

واته: ئه وه که سهی ته رازوی کرده وه چاکه کانی سوک بیّت، ئه وه نه فسی خویان له ده ست داوه و خه سارهت مه ندبوون.

* یان خه سارهت مه ندی به وازهینانه له دینی ئیسلام و ناموژگاری کردن له سه ر حق و راستی، وه له دوا ی حه قیش جگه له گومپایی هیچی تر نی یه، وه ک خوا ی گه وره ده فه رمویّت:

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾
[آل عمران: ۸۵].

واته: هه رکه سیّک جگه له ئیسلام په یره وی هه ر ئایینیکی تر بکات، ئه وه لیی وه رناگیرییّت و له قیامه تی شدا له خه سارهت مه ندو زه ره رمه ندانه.

* یان به وازهینان له ناموژگاری کردن له سه ر ئارام گرتن له کاتی که وتنه ناو ناره حه تی و ته نگ و چه له مه وه، وه ک خوا ی گه وره ده فه رمویّت:

﴿وَمَنْ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ [الحج: ۱۱].

واته: هه ندیک له خه لکی ته نها له یه ک حاله تدا خوا په رستی ده کات، ئه گه رتوشی خیره و خوشی بوو دلای پی خوشه، وه ئه گه ر توشی به لایه ک بوو، سواری سه ری خوی ده بیّت و هه لده گه ریته وه و خه سارهت مه ندی دنیا و قیامهت ده بیّت،

فشغله عنه مرض أو سفر كتب له كصالح ما كان يعمل وهو صحيح مقيم^(۱۰).

واته: گویم له پیغه مبه ری خوابوو ﴿الله﴾ زیاد له جاریک و دوو جار ده یفه رموو: ئه گه ر به نده یه ک کرده وه ی چاک ئه نجام بدات و دواتر به هوی نه خوشی یه وه یان سه فه ره وه نه توانیّت ئه نجامی بدات، ئه وه کرده وه چاکه که ی بو ده نوسریّت له بهر ئه وه ی کاتیّک له ش ساغ و نیشته جی ده بوو ئه و کرده وه یه ی ئه نجام ده دا.

۴- خه سارهت مه ندی له م ئایه ته دا به شیوه یه کی گشتی هاتوو، به لام چه ند ئایه تیکی تر خه سارهت مه ندیان پوون کردۆته وه:

* خه سارهت مه ندی هه یه به کافر بوون و شه ریک دانان بو خوا ی گه وره، وه ک خوا ی گه وره ده فه رمویّت:

﴿لَنْ أَشْرَكَتَ لِيَحْبِطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [الزمر: ۶۵].

واته: ئه گه ر هاوه ل (شه ریک) بوخوا بریار بده یه ت، کارو کرده وه چاکه کانیشته پوچه ل ده بنه وه و خه سارهت مه ندو زه ره رمه ند ده بیّت.

* یان به وازهینان له کرده وه و عیبادهت کردن، وه ک خوا ی گه وره ده فه رمویّت: ﴿وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ [المؤمنون: ۱۰۳].

(۱۰) (صحيح سنن أبي داود، كتاب الجنائز، باب الأمراض المكفرة للذنوب).

به ردهوام بوون له سهه رپڭگای راست، وه به ئاموژگاری له سهه ئارامگرتن ده توانن به ردهوام بن له رپوڭشتن له سهه ئه م رپڭگا راسته، وه به ئاموژگاری له سهه سوژو به زهیی هاتنه وه به یه کتریدا، کومه لگا ده بیته به یه ک پارچه وه وه ک یه ک لاشه یان لی دیت، وه ئه م به خششانه ته نها قورئان به خشییونی و له ناو قورئانیشتا ئه م سوره ته کورته) (١٣).

٧- ئه م سوره ته ئاماره ده کات به گرنگی فرمان کردن به چاکه و رپڭگرتن له خراپه، چونکه هه رکه سیك به و کاره هه لسیته توشی ئه زیهت و ئازار ده بیته، که ئه مه ش پیویستی به ئارام گرتنه، هه روه ک چون لوقمان علیه السلام ئاموژگاری کوره که ی ده کات و ده فه رمویته:

﴿يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ﴾
[لقمان: ١٧].

واته: کوره شیرینه که م نوڭه کانت به چاکه ئه نجام بده و فرمان به چاکه بکه و رپڭگری له گوناوه و خراپه بکه، وه ئارام گریه له سهه ئه ناخوشی یانه ی که توشته دهن .
وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه وسلم.

www.ba8.org

www.salafikurd.com

www.r-rast.com

1428 - 2007

هه ر ئه وه شه خه سارهت مه ندو زه ره مه ندی پوون و ئاشکرا) (١١).

٥- کرده وه به چاک دانانریته هه تا سی مه رجی تیذا نه یه ته دی:
أ- کۆک (موافق) بیته له گه ل قورئان و سوننهت .

ب- نیهت پاکی (الإحلاص) بو خوی گه وره .

ج- وه ئه و که سه ی که ئه نجامی ده دات، ده بیته بروادار بیته) (١٢).

٦- وه هه روه ها ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ هاتوو له گه ل ئاموژگاری کردن له سهه سوژو به زهیی هاتنه وه له نیوان یه کتریدا، وه ک خوی گه وره ده فه رمویته:

﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ﴾ [البلد: ١٧].

واته: وه ئاده میزاد ده بیته له وانه بیته که باوه رپان هیناوه و ئاموژگاری یه کتریان کردوه له سهه ئارام گرتن، وه هه روه ها ئاموژگاری یه کتریان کردوه له سهه ره حم و به زهیی و میهره بانی .

وه به و سی ئاموژگاری یانه: (ئاموژگاری له سهه حه ق و ئارام گرتن و سوژو به زهیی)، پیك هینه ره کانی کومه لگای نمونه یی و سه رفرازو به خته وه ره ده سه ته به ره ده بیته؛ له بهر ئه وه ی ئاموژگاری له سهه حه ق، بریتی یه له راگرتنی حه ق و

(١١) (أضواء البيان: ٤٩٦/٩-٤٩٧).

(١٢) (أضواء البيان: ٥٠٢/٩).

(١٣) (أضواء البيان: ٥٠٧/٣٠-٥٠٨).